

**Haraji Adalbert**

# A változás útján

Egy állandóan változó világban élünk, az emberek tömegesen vándorolnak a nagyvárosokba. Lassan megtelnek a gazdasági, kereskedelmi, kulturális központok és az óriási nyomornegyedek. Kapzsi módon pusztítják az élelmet, az üzemanyagot és feláldozzák a bolygót az állandó növekedésért. Mindez egy olyan világban, ahol a népesség száma folyamatosan nő. Aggódunk kellene, vagy rettegni? Hogyan értelmezhető mindez?

Jelenleg több mint 7 milliárd ember él a bolygónkon. Vannak, akik pánikba esnek, amikor a világ jövőjére gondolnak, mások meg egyáltalán nem foglalkoznak a kérdéssel. Kétségtelen, hogy nagy változásokkal kel szembenéznünk. A jó hír azonban az, hogy a jövőnk egyáltalán nem olyan sötét. De az mindenképpen szükséges, hogy ismerjük földünk múltját, jelenét és jövőjét.

Amikor Kr. e. tízezerben megjelentek az első földművesek, a régészek becslése szerint a föld népessége alig 10 millió volt. Ekkora ma Magyarország lakossága. Aztán egyre több földműves lett és egyre több étel. Többen születtek, nagy birodalmak jöttek létre, Egyiptom, Kína, India és végül Európa. Onnantól a népesség lassan, de folyamatosan nőtt. Az 1800-as évekre a föld lakossága elérte az egymilliárdot. Az ipari forradalomnak köszönhetően minden megváltozott, és a népesség gyors növekedésnek indult. Alig száz

év alatt elérte a kétmilliárdot, és az 1970-es évekre elérte a hárommilliárdot. Abban az időben még a szakértők is úgy vélték, hogy a föld nem tud több embert eltartani. Aztán lett négy milliárd, aztán öt, aztán hat és mára több mint hétmilliárd. A világ népességének több mint a fele a mi életünkben született, és ez az arány egyre növekszik.

Az elmúlt években a népességnövekedés az ázsiai országokban volt számottevő, mint pl. Bangladesben, ahol a lakosság 60 év alatt megháromszorozódott, 50-ről 150 millióra. Ez a világ egyik legsűrűbben lakott országa. Mind Bangladesben, mind Ázsia több országában aggódnak az egyre növekvő családok miatt. De egy új szemlélet kezd kialakulni, a sokgyermekes, nagy család képe helyett a kétgyermekes családmodell kezd meghonosodni, de nem ritka az egygyermekes család sem. Persze e mögött gazdasági szempontok állnak, elsősorban. Az ázsiai országok egy kulturális változás részesei, eltávolodnak a nagycsaládos modellektől. Bangladesben, Indiában, Kínában és az indokínai országokban a kormányok családtervezési programokat hoztak létre.

A változás folyamata a következőképpen valósult meg. Vegyük az 1970-es éveket. Délkelet-Ázsiában egy nőnek átlagosan hét gyermeke volt. A várható élettartam kevesebb mint 50 év volt. Az évek során kevesebb gyermek született, így javult az életminőség, minek függ-

vényében nőtt az élettartam. A gyerekek születésének száma lecsökkent 2,1/nőre átlagban, és a várható élettartam elérte az átlag 70 évet.

A változás nemcsak Délkelet-Ázsiát jellemezte, hanem az egész világra kiterjedt. A világ adatait elemezve menjünk vissza 1963-ba, amikor én születtem. A legnagyobb népességű országok Kína és India voltak. Az évben egy nőnek átlagosan öt gyermeke született ott. De a népességet tekintve a világ megoszlott. A fejlett országokban kisebb családok voltak és hosszabb élettartammal. Aztán ott voltak a fejlődő országok, ahol nagy családok voltak, rövidebb élettartammal. De mi változott az évek során? Kínában javul a gazdasági helyzet és javulnak az egészségi állapotok, elkezdődik a családtervezés (1970), de közben a javuló tendencia eléri Mexikót, Brazíliát (1980), Latin-Amerikát (1988), Indiát és több ázsiai országot (1990). Az afrikai országok képtelenek felsorakozni, ott még mindig sok gyerek születik, de 2010 elhozza Afrikában is a változást. 2012-ben az egész világon a születési átlag 2,5/nő. Sokan azt gondolják, hogy a periférikus és a félperiférikus országokban népességrobbanás történik, ez tévedés. Azzal, hogy ezekben az országokban javultak az egészségügyi állapotok, kisebbek lettek a családok. Ezek az országok az évek során igazi hőstettet követtek el. Szemléletváltásukat követően többé nem megosztott a világ.

De a fejlett Európában az emberek semmit nem tudnak erről a változásról. A kérdésre, hogy hány gyermek születik a fejlődő ázsiai országokban, az adott válasz lesújtó, aminek többnyire az előítéletek az okai. Az európaiak nagy hányada nem is tippel

arra, hogy Bangladesben a születési átlag 2,10/nő, és nemcsak ott, hanem az egész világon. Brazíliában kétgyermekes családok vannak, Vietnamban szintén, még Indiában is egy átlagos családban két gyerek születik. Vagy ha megnézzük az afrikai nagyvárosokat, pl. az etiópiai Addisz-Abebát, egy nő átlagosan két vagy egy gyermeket vállal. Lehet muzulmán, buddhista, hindu, keresztény. Nincs olyan vallás, olyan kultúra, olyan földrész, ahol ne volna valóság a kétgyermekes családmodell. A sokgyermekes család helyett kétgyermekes családok vannak.

Ez a legfontosabb változás, amely az elmúlt néhány évben történt. Példátlan az emberi történelemben. A gyermekhalandóság irányít mindent. Az 1800-as évek előtt nagyon lassú volt a népességnövekedés. Az adatsorokból kiderül, hogy a történelem során egy párnak átlagban hat gyermeke született. Ebből négy gyerek meghalt, mielőtt szülővé válhatott volna. A múltban az emberek nem éltek a természettel ökológiai egyensúlyban. A halálozás volt egyensúlyban a természettel. De az ipari forradalommal ez megváltozott, jobb fizetések, több étel, tiszta víz, jobb egészségügy, higiénia. 1963-ban a gyerekek születésének átlaga 5/nőre csökkent világszerte. A népesség növekedésének oka a gyermekhalandóság arányának változása volt. Ugyanis négy gyermek életben maradt. Legtöbb ország nagy komoly lépéseket tett a gyermekhalálozási arányok csökkentésére, de a családtervezést tekintve is. Így alakult ki az új egyensúly. Egy párnak átlagosan két gyermeke születik, akik életben maradnak.

Az előrejelzések a jövőre nézve, amit az ENSZ demográfiai osztályának a

szakemberei készítettek: folytatódik a föld lakosságának gyors növekedése egészen 10 milliárdig, amikor majd elkezd lassulni, és az évszázad végére eléri a 11 milliárdot. Persze ez csak előrejelzés, amelyben vannak bizonytalan tényezők is. De a szakemberek biztosak abban, hogy a népességnövekedés lassul az évszázad végére. Ez pedig a csökkenő termékenységi arány figyelemre méltó hatása.

Az ezredfordulón 2 milliárd gyermek élt a világon, ami azért fontos, mert a szakértők becslése szerint ettől az évtől a gyermekek száma úgy alakul, hogy az évszázad végén is csak kétmilliárd gyermek fog élni a földön. Tehát kétezerben a gyermekek száma elérte a csúcspontot, és ez a szám nem emelkedik tovább. Mitől növekszik mégis a népesedés? Honnan lesz ennyi felnőtt? Adva van kétmilliárd gyermek a világon, aztán kétmilliárd 15 és 30 év közötti ember, meg egymilliárd 30–45 éves, továbbá egymilliárd 45 és 60 év közötti, végül egymilliárd 60 év fölötti. Így néz ki jelenleg a föld népessége, vagyis a hétmilliárd. Csakhogy ebből hiányzik hárommilliárd, és nem azért, mert meghaltak, hanem mert meg sem születtek. A jövőben az egymilliárd 60 év feletti meghal, míg a többiek 15 évvel idősebbek lesznek, és közben születik kétmilliárd gyermek. A jövőben újra meghal az egymilliárd 60 év feletti, míg a többiek 15 évvel idősebbek lesznek, és közben születik kétmilliárd gyermek és így tovább. Mindez a gyerekek számának növekedése nélkül. Anélkül, hogy az élet-tartam nőne, hárommilliárddal több ember fog élni a földön a felnőttek feltöltődése révén, mert felnőtt a fiatal generáció.

A környezetvédelmi aktivisták, amikor aggódnak a környezetért, azt mondják, hogy a növekedést meg kell állítani nyolcmilliárdnál. De akik ezt mondják, nem tudják, hogy elértük a gyermekek számának a csúcst, és nem is sejtik, hogy a további növekedést az elkerülhetetlen feltöltődés jelenti. Tehát a végeredmény az, hogy többé-kevésbé 11 milliárd ember lesz a földön.

Ma a világ népességének 80%-a tud írni, olvasni. Kérdés, hogy javulhat-e az új népesség helyzete a világban. Lehetséges, hogy a legtöbb harmadik világbeli ország kilép a szegénységből. Bölcs döntésekre és óriási befektetésekre van szükség, de sikerülhet. Nem minden harmadik világbeli ország fejlődik ugyanolyan tempóban. Néhányan gyorsan haladnak, másokban konfliktusok dúlnak. De a legtöbben lassú, folyamatos javulás mutatkozik.

Az ENSZ azt a célt tűzte maga elé, hogy húsz éven belül megszünteti a rendkívüli szegénységet. Mindenki azt mondja, hogy ez nagy kihívás, de én azt gondolom, hogy ez lehetséges. Most a helyzet az, hogy a mélyszegénység újrateremti önmagát.

De a szegénység elhagyása csak a kezdet. Az emberek igyekeznek a jobb élet felé, ami a legtöbb ember számára azt jelenti, hogy több gépet és sokkal több energiát használ. Ez viszont hozzájárul az egyik legnagyobb veszélyforráshoz, a klímaváltozáshoz. A világon az energia 80%-át még mindig a fosszilis üzemanyagokból nyerik. A tudomány azt jelzi, hogy a jövőben drámaian megváltozik a klíma a fosszilis üzemanyagok folyamatos égetéséből származó szén-dioxid

miatt. Nem vagyok ennek szakértője, hogy elmondjam, hogyan alakul a klímaváltozás, és a megelőzésről is keveset tudok. Azt viszont tudom az adatoknak köszönhetően, hogy kik a legnagyobb kibocsájtók. Szinte a teljes fosszilisüzemanyag-mennyiséget az első három leggazdagabb milliárd használja fel. Ez több mint 85%. Aminek örülhetünk, hogy a leggazdagabb egymilliárd legalább nem növeli a fogyasztást, de még nem történt meg a csökkentés. Az elkövetkező évtizedekben az igyekvő kétmilliárdnak a gazdasági fejlődése növelheti a széndioxid kibocsájtását. Ha az alsó rétegek kikerülnek a rendkívüli szegénységből, még ők sem járulnak hozzá jelentős mértékben a kibocsájtáshoz. A népességnövekedést tekintve a következő 40 évben a legszegényebb rétegekben születik a legtöbb ember. De a leggazdagabbak mindent tévesen látnak. A legmagasabb kibocsájtás mellett azt mondják a többieknek, hogy nem élhettek úgy, mint mi, mert tönkreteszitek a bolygót. Míg a felzárkózó rétegek azt mondják, ti változtatok, hogy mi másképp élhessünk. Ez

bizony jóval korrektebbnek tűnik. A jobb életnek vannak alapvető feltételei, amelyek a világ nagy részén még nem elérhetők. Sok afrikai országban nincs elég elektromos áram, viszont óriási széntartalékok vannak, és ha a legszegényebb országokban megfizethető áron építenek szénerőműveket az ipar számára, a több szén-dioxidot kibocsájtó rétegek nem szólhatnak bele.

Ha belegondolunk, hogy ez hová vezet, minden más mellett érdemes figyelni az adatokat. Ismerjük meg a tényeket, akkor látható, hogy hol tartunk ma és hogyan léphet tovább ez a sok ember. A rendkívüli szegénység leküzdésének nehézségei nagymértékben csökkentek, és talán a történelem során először van rá esély, hogy fölszámoljuk. A népesség növekedése is megoldódott, egyre kevesebb gyerek születik. A klímaváltozás tekintetében is elkerülhető a legrosszabb. Ehhez arra van szükség, hogy a leggazdagabbak apró lépésekben mihamarabb megoldást találjanak a nyersanyag- és az energiaelhasználásra, hogy aztán osztozhasson ezen a bolygó minden lakója az évszázad végére.